

סוגיית בנדר בתוך נדר / יז.

המשנה בדף (יז.) מוצאת חומרה נוספת בנדר שאינה בשבועה: "יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה. כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל¹ הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב על כל אחת ואחת שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל אינו חייב אלא אחת".

כלומר, המשנה מביאה חומרה שישנה בנדר ואינה בשבועה ומוכיחה זאת מנזירות.

בגמ' למסקנתה, נחלקו רב הונא ושמואל לאיזה מקרה הוצרך הלימוד של "נזיר להזיר מכאן שהנזירות חל על הנזירות". רב הונא סבר דהוצרך למקרה שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת אך אם קיבל שתי נזירות בזה אחר זה לא מהני. ואילו שמואל סבר דהוצרך למקרה שאמר האדם 'הריני נזיר היום הריני נזיר היום' דהוי בזה אחר זה, אך למקרה של בת אחת לא בעי קרא. במקרה שהביאה הגמ' בדעת רב הונא בהו"א, דהיינו הריני נזיר היום הריני נזיר מחר לכו"ע לא בעי פסוק, כך יוצא מהגמ' בדף יח. "הא קרא בעיא", בפשטות מועיל מטעם שאמרה הגמ' "דמיגו דקא מיתוסף יומא יתירא חיילא נזירות על נזירות".

שאלות היסוד

ויש לברר מספר דברים כדלהלן:

א. מדוע אין המשנה מביאה דוגמא לדבריה מנדר עצמו, ונוקטת להביא מקרה של נזירות. וכמו שהקשו **בתוספות** "וא"ת פתח בנדר דמשמע קונם וסיים בנזירות וי"ל דנזירות נמי איקרי נדר דכתיב לנדר נדר נזיר. אבל מ"מ קשה אמאי שבק סתם נדר ופתח בזה".

לכאורה נראה לומר בפשטות דברי המשנה, שבמציאות של נדר עצמו לא מצינו שיחול נדר בתוך נדר ויתחייב על כל אחת ואחת, ולכן הוצרכה המשנה להביא את נזירות בדוקא, בתור הסבר לדבריה. והיות ונזירות² הוי כנדריים ולא כשבועות, לכך הוי חומר בנדר מבשבועה. ואפשר שהמשנה הביאה דוגמא מנזירות מסיבה כלשהי, אך ה"ה לנדריים עצמם.

ב. מה כוונת המשנה "חייב על כל אחת ואחת".

האם כוונתה ששתי הנזירות חלות באופן גמור ומתחייב פעמיים כאשר עובר על איסורי נזיר, וכן תעלה ספירה אחת של ל' יום לשתיהן, או שמא כוונתה שחייב על כל אחת הוי רק לדברים מסוימים.

ג. עוד יש לברר, כיצד חלות שתי נזירות אחת על גבי חברתה, בין אם נזירות הוי בגברא, הלא הגברא תפוס מכח הנזירות הראשונה, ובין אם הוי בחפצא, דהלא החפצא תפוס מכח הנזירות הראשונה³.

¹ הר"ן ועוד ראשונים מעירים ד"אם אוכל לאו דוקא אלא איידי דתנא גבי שבועה שלא אוכל תנא נמי גבי נדר אם אוכל".

² דבר זה תלוי כמובן בנדר נזירות וכו'.

³ עיין במאמר 'נזירות ובל תאחר' ליתר ביאור והרחבה.

אכן, מצינו בראשונים שתי שיטות מרכזיות בביאור הסוגיא.

המאירי כותב וז"ל:

"יש נדר שהוא חל על נדר אע"פ שאינו כן ברוב נדרים ואין שבועה חלה על שבועה בשום פנים, ולא מצא נדר חל על נדר אלא בנזירות... ר"ל למנות שתי נזירות זה אחר זה כל אחת שלושים יום".

משמע מדבריו שהי דין רק בנזירות שנכללת בגדר נדרים, אך בשבועה לא מצינו מציאות כזאת כלל. וכל מה דחלה נזירות השניה הוי למנות נזירות נוספת, אך בנזירות הראשונה לא התוסף דבר מכח הנזירות השניה. ובנדר בתוך נדר כגון האומר ככר זה קונם עלי ככר זה קונם עלי, אין חל הנדר השני כלל וכלשון תוספות "דבנדרים לא משכחת נדר בתוך נדר דאי אמר ככר זה קונם עלי ככר זה קונם עלי לא חייל דאין איסור חל על האיסור" וכן נימק הרשב"א בסוגיין. דהיינו בגלל הסברא דאאחע"א, לא שייך נדר בתוך נדר, כלומר ברגע שאדם אסר על עצמו ככר זו שוב אין משמעות לכך שאוסרה שוב. לכך הביאה המשנה מקרה של נזירות.

זוהי ג"כ דרכו של הר"ן "וחייב על כל אחת ואחת דאמרין, לומר דחייב לנהוג נזירות על כל קבלה וקבלה וכי אמר הריני נזיר הריני נזיר חייב שתי נזירות ומונה שלשים יום ומביא קרבן וחוזר ומונה שלשים יום ומביא קרבן ונפקא לן בגמרא מנזיר להזיר".

ונראה מדבריו שאף כל איסורי הנזיר של הנזירות השניה אינם חלים כעת, אלא רק בזמן מנין הנזירות השניה. הר"ן משלים דבריו בדף הבא (יח'. ד"ה הלכך) ואם אמר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה אינו חייב אלא אחת, דכי תנא יש נדר בתוך נדר דוקא למנות שתי נזירות הוא דאמרין וכדכתבינא".

אך דא עקא, דלפי דרך זו יש להבין הכיצד מתחייב למנות נזירות נוספת אם אינה חלה כעת לא מצד איסוריה ולא מצד מנין ימי הנזירות. ועוד מדוע נוקטת המשנה נדר בתוך נדר, והלא לא הוי 'בתוך' כלל. ונראה דהר"ן הרגיש בנקודה זו ותירץ על כך:

"וקרי ליה להאי גוונא נדר בתוך נדר לפי שהנזירות שניה היא חלה בתוך זמן הראשונה, אלא שא"א לו שימנה אותה עד שימנה את הראשונה דאם איתא דלא חיילא בשעת נדרו היאך תחול לאחר מכן, והרי אינו נודר באותו זמן וכיון דלא חיילא השתא לא חיילא נמי בתר זימנא אלא ודאי מהשתא הוא דחיילא ומש"ה קתני יש נדר בתוך נדר".

אך עדין יקשה, במה הדבר מתבטא שחלה הנזירות השניה בתוך זמן הראשונה, דממה נפשך אין הנזירות השניה חלה, דאי מצד האיסורים הרי אינם חלים כעת ואם מצד מנין הימים ג"כ אינם עולים בספירה הראשונה.

ונראה לומר⁴ שהדבר תלוי בגדרי נזירות. הר"ן סובר שענין נזירות הוא כעין קבלת תענית, שמקבל עליו הנהגה זו, שלא יעשה אלו הפרטים ובתולדה אח"כ נעשה קדוש דאיש כזה שמחייב עצמו להתנהג כן, הוא קדוש, להיפך משיטת המהרי"ט. נמצא דעיקר הקבלה היא כעין חוב והמנין הוא כעין תשלומין על החוב. כן מדויק מדברי הר"ן שהשתמש בלשון קבלה. ומש"ה אתיא שפיר הא דשייך שתי קבלות על נזירות. דעצם ענין הקבלה הוי רק חוב להנהגה, לכן שייך לחייב את עצמו בשני חובות, רק שא"א לשלם בתשלום

⁴ יסוד הדברים מובא בספר זכרון לגר"ח שמואלביץ ע"מ תל'.

אחד משום שספירה אחת מועילה עבור תשלום קבלה אחת, ולכן מוכרח המנין השני לידחות. וכן הקדושה שהויה תולדה אינה חלה כ"א פעם אחת, וכאשר ישלם את חובו תחול אז הקדושה ג"כ וכן כל שאר האיטוריים. הגרש"ש מביא לכך מקור מהפסוק "הימים הראשונים יפלו".

א"כ לפי הסבר זה כונת הר"ן, מהשתא הוא דחילא היינו, ההתחייבות של הנזירות השניה חלה מעכשיו.

החולקים על הר"ן

הר"ן בסוף ביאורו לסוגיא (דף יח. ד"ה הכא) מביא את דעת הקצת מפרשים וז"ל:

"וראייתי לקצת מפרשים שנדחקו להעמידה לומר דכי תנן יש נדר בתוך נדר לחייבו ב' על אכילה אחת קאמר שאף הענין זה חמור נדר משבועה שהאומר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה חייב ב' ומי שנשבע ב' פעמים שלא יאכל ככר אחד ואכלו אינו חייב אלא אחת".

הר"ן יוצא כנגד הסבר זה בלשון חריפה ובקושיות חזקות, וז"ל:

"והשמועה עולה לפירוש זה בקושי ודוחק... אלא ודאי פירושא קמא עיקר". יש להעיר שהר"ן עצמו אינו מביא טעם מדוע אין נדר חל על נדר, וכבר הבאנו לעיל את דברי התוספות שכתבו שהוי מטעם אאחע"א".

בשיטה זו נקט **הרמב"ן** בשבועות (כ:): וז"ל:

"והא תנן יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה ופרש לה שמואל בגמ' אפילו בשאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום... כיון דנדר חדא זימנא הוה ליה מושבע מהר סיני במצוות לא תעשה ואפ"ה חאיל עליה איסור נדר".

ועוד יותר מפורשים דבריו **במלחמות** (בסוף פ"ג דשבועות):

"שהנדרים חלין בביטול עשה ובקיום לא תעשה משא"כ בשבועות, ושניהם במשנה אחת נשנו, דתנן חומר בנדרים כו' יש נדר בתוך נדר כו' הא מכיון שהנדר שלא יאכל חל הנדר משא"כ בשבועות".

ונראה דכונתו היא כמו שכתב ר' **אברהם מן ההר** "אבל נדר אסר חפצא עלויה, וחל אפילו לבטל המצוה הלכך יחול גם בקיומה", כלומר מכיון שנדר חל בחפצא לעומת שבועה שחלה בגברא, ומהני לבטל מצוה כמו שאומרת המשנה (טז). "אמר קונם סוכה שאני נוטל תפילין שאני מניח בנדרים אסור בשבועות מותר", ה"ה שיועיל לקיים את המצוה כמו בנידון דידן.

ולכאורה יש להקשות על שיטתם דאין איסור חל על איסור, (ולא דמי לנודר על המצוה, דהמצוה הוי בגברא ואילו הנדר הוי בחפצא).

וי"ל דסבירא להו, דהכלל דאאחע"א ה"מ באיסור גברא, דלא שייך לאסור את האדם באיסור נוסף כיוון דהוא אסור כבר, משא"כ באיסור חפצא, דהאיסור הוא בעצמות החפץ, וכשם שיכול האיסור הראשון לחול בעצמותו, כן יתפוס בו נמי האיסור השני. דהיינו דאאחע"א אינו מציאות אלא דין, שהתורה לא תצוה פעמיים לאסור אותה פעולה, אבל בתוצאות יכולים להיות כמה איטוריים על חפץ, ולכן בחפצא איסור חל על איסור.

כן כתב הריטב"א להדיא וז"ל:

"וה"ה דמקשינן להו דהא נדר חל על נדר, דאין הקש למחצה, וגזירת הכתוב הוא באיסור חפצא לחול זה על זה, אע"ג דהו חד מינא משא"כ בשבועות, ואשכחן נזירות דדמי לנדר לחול על שבועה ועל דבר מצוה, משא"כ בשבועה אלמא כי הדדי נינהו. והא דנקט תנא הכא נדר של נזירות... דעיקר דינא בנזירות כתיב ומינה ילפינן לנדריים בעלמא, משו"ה נקט נזירות שהוא אב".

הריטב"א מביא טעם לדבריו שמשום שאין הקש למחצה ולפיכך לומדים מנזירות על נדרים ששייך בהם שני איסורים בחפצא, כלומר זוהי גזירת הכתוב אע"פ שמצד הסברא לא היינו אומרים כן. הריטב"א מבאר על פי שיטתו דמה שנקטה המשנה דוגמא מנזירות ולא מנדר, משום "שהוא אב", היינו הוא המקור בתורה ואה"נ ששייך דין זה גם בסתם נדרים.

אולם עיין ברנב"י (בשיטה מקובצת) שכתב לחלק בין נדרים לנזירות, וז"ל:

"והפירוש הנכון דודאי כי היכי דאין שבועה חלה על שבועה הכי נמי אין נדרים חלים על נדרים משום דתרוויהו חדא מינה נינהו, ובנדר של נזירות בלבד הוא שאמרו שהנדר חל על נדר. והכי קתני מתניתין יש במיני הנדרים שהנדר חל על נדר אע"פ שבשאר נדרים אינו כן, והיינו בנדרי נזירות, כיצד הריני נזיר וכו' חייב על כל אחת ואחת, כלומר שאם שתה יין או אכל ענבים חייב שתים".

אפש"ל שהרנב"י הוא בעצם שיטה ממוצעת כביכול בין המאירי (הר"ן ושא"ר) לבין הריטב"א. דמצד אחד סובר שדין נדר בתוך נדר הוא רק בנזירות ואין למדים מכך לנדריים, כדברי המאירי, אך מצד שני סובר שחייב שתים דהיינו שהנזירות השניה מחילה איסור נוסף בזמן הנזירות הראשונה, כדברי הריטב"א. הרנב"י מנמק את דבריו ואומר "ונדרי נזירות לאו איסור חפצא אינון אלא איסור גברא אינון, שהרי הנזיר לא אסר על עצמו לא את הענבים ולא את היין, אל מחוקי הנזירות הוא שמיד שקיבל אדם בעצמו להיות נזיר נאסר בדברים הללו" עוד מוסיף שם שאין ללמוד מכך לשבועות שגם הן בגברא משום ד"שאני נזירות דרבינהו קרא דכתיב נזיר להזיר".

עכ"פ, המכנה המשותף לכל השיטות הנ"ל הוא דבדין נזירות בתוך נזירות הריהו מתחייב (לוקה) פעמיים.

נחזור לקושיות שהקשה הר"ן שהבאנו לעיל. שני דברים (אם נאחד את הקושיא השניה והשלישית) עיקריים הוקשו לר"ן בדבריהם:

א. מדוע לא שנה התנא את דינו בנדריים.

על כך ראינו שצ"ל או משום שנזירות הוי המקור בתורה, או משום שהוי דין מיוחד בנזירות שאיינו שייך בנדריים סתם, וכמו שהר"ן בעצמו (ע"פ הבנתו שהחייב הוא למנות ב' נזירויות) ביאר שהוי דין בנזירות בלבד.

ב. מה עניין הספירה השנייה, והלא שתי הנזירויות חלות בו זמנית ועולה להן ספירה אחת.

על כך נראה לומר⁵ שהראשונים הנ"ל מודים שישנו חיוב למנות ל' יום נפרדים לנזירות השנייה וכמו שמפורש בברייתא (יז: "מי שנזר שתי נזירויות... עלתה לו שניה בראשונה" אך האיסורים חלים כבר בזמן הנזירות הראשונה. דהיינו, אפשר לחלק בין האיסורים דנזירות לבין ספירת הל' יום.

אך תשובה זו מובילה בעצם לשאלה נוספת והיא, כיצד ניתן לחלק בין האיסורים לבין מנין ימי הנזירות. וי"ל, דשיטת הרמב"ן היא דאף ששני הנזירות חלין עליו בזמן אחד ומשו"ה חיי בשתי מלקיות, מ"מ יש הלכה ודין בהלכות נזירות דכיון דיש עליו שתי קבלות (וכמו שביארנו לעיל בדעת הר"ן) וענין הקבלה הוא לנהוג ניהוג נזירות וא"כ יש עליו ב' חיובי ניהוג נזירות, דינו הוא שאין יכול לשלם במנין נזירות אחת את שתי הקבלות.

נמצא דחלות שתי הנזירויות חלות עליו בבת אחת ולוקה שתיים, אלא שעדיין לא יצא ידי חובת מנין הנזירות השניה, כלומר הר"ן למד בדבריהם שמנין אחד עולה לשתי הנזירויות, אך צ"ל שבנקודה זו מודין כו"ע⁶ לר"ן שצריך למנות שתיים, אלא שיש לחלק כמו שאמרנו.

ואפש"ל דהר"ן ידע להך סברא, אלא דפליג על כך, וסבירא ליה דאי לוקה פעמיים אזי צריך לצאת בזה גם את מנין ניהוג הנזירות שמחמת הנזירות השניה.

ולכאורה דבר זה הוא חידוש גדול, דלפי שיטות הראשונים הנ"ל (ריטב"א, רמב"ן, ר' אברהם מן ההר והרנב"י) יוצא שאיסור חל על איסור ולוקה פעמיים אם עבר על איסורי נזירות בתוך מנין הנזירות הראשונה, והלא כלל נקוט הוא בידינו דאאחע"א⁷, כלומר כאשר אדם שקיבל ע"ע שתי נזירויות ושותה יין יש עליו איסור מחמת הקבלה הראשונה, אך האיסור מחמת הקבלה השניה אינו יכול לחול.

ועוד הקשו האחרונים מהירושלמי **בנזיר** (פ"ב הל"ט) דתנן התם:

"הריני נזיר כשיהא לי בן ונזיר, והתחיל מונה את שלו ואח"כ נולד לו בן מניח את שלו ומונה את שלו בן ואח"כ משלים את שלו... שמעון בר בא בשם ר' יוחנן נטמא בנזירות בן והתרו בו משום נזירותו לוקה" דמשמע התם דלוקה רק משום נזירות אחת אע"פ שקיבל על עצמו ב' נזירויות. ולכאורה הביאור בזה הוא, דכיון דהמלקות הם על איסור דבל יאכל ובל ישתה, ובפשטות איסורים אלו נובעים מחלות קדושת נזירות⁸ שבגברא ולא מחמת קבלת הנזירות, דהיינו דמי שיש עליו חיוב ניהוג נזירות התורה נותנת עליו דין קדושת נזיר, ואסור בבל יאכל ובל ישתה מחמת קדושה שעליו, וא"כ לא שייך ב' חלויות קדושת נזיר בגברא, ולפי"ז פשוט דל"ש שילקוהו ב' פעמים.

לכן נראה לומר בדעת הרמב"ן בדרך אחרת, דגם הרמב"ן מודה לר"ן דאין לוקה ב' מלקיות משום בל יאכל, ומה דס"ל להרמב"ן דלוקה שנים הוא משום בל יחל דנזירות. כלומר כיון שהיה כאן ב' קבלות נזירות ותרוויהו חלין עליו, הרי כשאוכל עובר על ב' קבלות הנזירות ומשו"ה לוקה שנים. וכשעובר ואין מקיים את חיוב הנזירות, מבטל את ב' החיובים ועובר ב' פעמים על נדרו, וחייב ב' מלקיות משום בל יחל, ורק לענין איסור בל יאכל שנתבאר דיסודו משום קדושת הנזירות שמחילה עליו התורה, היכא

⁵ כן הביא הגר"ש רוזנבוסקי בחידושיו (סימן ה') "ובפשטות רגילים לבאר".

⁶ נהי, דמדרברי (שלא הבאנו כאן) הרנב"י משמע שהמנין הראשון עולה לשתי הנזירויות, וצ"ב.

⁷ וראה לעיל מה שרצינו לחלק בעניין זה.

⁸ עניין זה, סדר חלות האיסורים/הקדושה ידון בהרחבה לקמן.

דמקבל על עצמו נזירות ולא מחמת קבלתו, בזה אין לוקה אלא אחת. א"כ לפי ביאור זה לא קשה מכך שאחע"א.

ונסביר דברינו, כיוון שהחיוב הוא על חילול דברו, היינו שקיבל על עצמו לנהוג ב' נזירות, אזי אין התנגשות בין ב' המחייבים (ב' הקבלות), כלומר כל חיוב מגיע בנפרד ואינו תלוי בחיוב השני. אך אם נאמר שהמחייב הוא איסור ד'בל יאכל', כלומר התורה אסרה על הנזיר לשתות יין, על כך לא שייך לומר שנאסור אותו שוב לאחר שכבר נאסר על זה נאמר אחע"א.

אך אכתי ק"ק, דיוצא דכל הנפקותא לנזירות השניה היא רק לענין ספירת הימים ולא לענין האיסורים, דהרי כבר חלו בזמן נזירות קמא, והיכן מצינו נזירות שכזו שיש בה ספירת ימים אך בלי איסורי נזירות. דבפשטות קדושת הנזירות והאיסורים לא שייכים בזמן הנזירות השנייה, וכל עניינה הוא לפרוע את חובו במנין נזירות שני.

ביאור נוסף בשיטת הרמב"ן

לכך נראה לומר בדרך אחרת⁹. ידוע לבאר זאת ע"פ **דברי הרמב"ם** (נזירות ז, טו):

"נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות הרי זה מגלח כל שערו, שהרי תגלחתו מצות עשה שנאמר במצורע וגלח את כל שערו וגוי' וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם יכול אתה לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבוא עשה וידחה את לא תעשה. והלא נזיר דגלח בימי נזרו עבר על לא תעשה ועשה שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו, ובכל מקום אין עשה דוחה את לא תעשה ועשה שכמותו, ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירותו. מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת, וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו, **והרי אינו קדוש** בהן, ובטל העשה מאליו **ולא נשאר אלא לא תעשה** שהוא תער לא יעבור על ראשו, ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו".

על פי דבריו יוצא שניתן לחלק בין חלות איסורים לבין חלות קדושה ואינם בהכרח באים כאחת. א"כ הוא הדין אצלנו דהאיסורים של הנזירות השניה חלים כבר עכשיו, כלומר בזמן הנזירות הראשונה, אך הקדושה של הנזירות השניה תלויה ועומדת משום שהגברא תפוס כביכול מכח קדושת נזירות ראשונה, ואינה חלה עד לאחר ה' יום של נזירות קמא. וכאשר מסתיימת הנזירות הראשונה יורדת קדושת הנזירות השניה וממילא הקדושה מחילה איסורין¹⁰ אע"פ שחלו מקודם בזמן נזירות ראשונה. וליתר דיוק ניתן לומר שעצם יצירת הקדושה היא זו שמחילה איסורים, אך היא עצמה תלויה ועומדת. ולפיכך גם בנזירות השניה ישנם לכל דיני נזירות.

ומצאנו **לרמב"ן עה"ת** (במדבר ה, ו) שכתב "ורבותינו דרשו עוד, למה נסמכה פרשת נזירות לפרשת סוטה שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. והטעם כי זנות יין ותירוש יקח לב, וגידול שער הפך הבחורים המסלסלים שער ראשם להתנאות, והגידול יוליד דאגה בלב איש, **ולפיכך הוא קדוש** וצריך להשתמר מן הטומאה, כי הוא ככהן המשרת לאלקיו". יש לשים לב דמזכיר את איסור שתיית יין ולאחר

⁹ ע"פ מה שנאמר בשיעור מפי הרב אברהם ישראל סילבצקי שליט"א.

¹⁰ לפי הבנה זו הקדושה היא זו שמחילה איסורין דכל משמעות הקדושה היא האיסורים וכמו שמצינו שיטת התוספות בקידושין, דענין הקידושין הוא שאוסר אותה אכו"ע וממילא הפוכת להיות מקודשת ומיוחדת לאדם שקידשה.

מכן את איסור הגילוח ועל כך כותב "ולפיכך הוא קדוש" ונראה מדבריו אלה שהקדושה באה מחמת האיסורים.

על פי זה אפשר לומר, דהרמב"ן אצלנו בסוגיא אזיל לשיטתו. סובר הרמב"ן שהאיסורים הם אלה שמחילים את הקדושה ולא שהקדושה מחילה את האיסורים. כלומר, כאשר האדם נדר עצמו בנזירות השניה הרי קיבל עליו איסורים שאכן חלים, בנוסף לאיסורים מנזירות קמייתא, אלא שהקדושה של הנזירות השניה אינה נתפסת כיון שהגברא כבר קדוש, ולכך היא חלה רק בסיום זמן הנזירות הראשונה וממילא היא כביכול מביאה איתה גם את איסורי הנזירות.

שיטת הרמב"ם

הרמב"ם (נדרים ג, ב) כותב וז"ל "כיצד יחול נדר על נדר. האומר הרי עלי קרבן אם אכלתי¹¹ כבר זו הרי עלי קרבן אם אוכלנה, ואכלה חייב על כל אחת ואחת. וכן כל כיוצא בזה".

בהלכה זו הרמב"ם בא להסביר כיצד נדר חל על נדר. לכאורה יש לתמוה, מדוע לא הביא הרמב"ם את המקרה של המשנה, "אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל", אמאי הוצרך הרמב"ם להעמיד את דברי המשנה באומר הרי עלי קרבן אם אכלתי וכו'. וכמו שהקשה **הרדב"ז** במקום "ותימה על רבנו למה לא כתב המשל של התנא". עוד יש לשאול על לשון הרמב"ם מדוע שינה בלשונו, דבתחילה כתב "אם אכלתי" ואח"כ כתב "אם אוכלנה".

בפשטות נראה להסביר כפי שביאר הרדב"ז בדעת הרמב"ם. הרמב"ם למד פשט במשנה דבכל נדר שייך דין נדר בתוך נדר, ומה דנקטה המשנה נזירות הוי דוגמא בעלמא. וכמו שבנזירות אדם יכול לקבל על עצמו מספר נזירויות ביחד ה"ה בשאר נדרים וכמו שכתב "וכן כל כיוצא בזה". לכן בא הרמב"ם לחדש שדין זה אינו דוקא בזירות. לפי זה יוצא, שדין זה הוא דוקא בנדרי הקדש¹² כגון נזירות או קרבן, אך במקרה שאמר 'קונם עלי כבר זה קונם עלי כבר זה', יסבור כהר"ן ושאר ראשונים שאאח"כ, ואינו לוקה אלא אחת, וכן ביאר בלח"מ על אתר.

עוד הוסיף בלח"מ דהתנא במשנה נקט את משל הנזירות, משום שהוא המקור בתורה אך ודאי ששיך גם בנדרי עצמם ולכן פתח בנדר. ומה דשינה הרמב"ם לשונו "אם אכלתי, אם אוכלנה" הוי רבותא לענין שבועות, דאפילו שינה בלשונו ואמר שבועה שלא אכלתי שבועה שלא אוכלנה והו"א דאז תחול גם שבועה שניה קמ"ל דאין שבועה חלה על שבועה.

ישנה ראייה לדברינו מהרמב"ם עצמו שכתב (נזירות פ"ג ה"י) וז"ל "מי שנזר שתי נזירות בין שנזר בבת אחת בין שנזר בזו אחר זו כגון שאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום ומנה את הראשונה והפריש קורבן ואח"כ נשאל על זאת הראשונה והתיר נדרו עלתה לו ראשונה בשניה ומביא זה הקרבן ונפטור... שהרי אין השניה חלה אלא אחר הראשונה".

כאן רואים במפורש שסובר הרמב"ם שאין צריך לתלות את חיוב נזירותו באכילת כבר אלא מספיק שיאמר הריני נזיר הריני נזיר ומה שנקט בהלכות נדרים שתלה באכילה הרי זה בלאו דוקא.

¹¹ בפשטות צ"ל דהא דתלה קבלתו באכילת כבר אינו בדוקא דאפילו אמר הרי עלי קרבן הרי עלי קרבן מחייב תרתי, כן כתב הרדב"ז בדעת הרמב"ם (וכמו שהבאנו לעיל בהערה 1).
¹² כך כתב השלמי נדרים בסוגיין בדעת הרמב"ם.

וראייתי **לחתם סופר** (בחידושויו על המסכת) שדחה ראייה זו באומרו ששם איירי הרמב"ם דוקא בנשאל על הראשונה דאז עלתה לו שניה, ודין זה שייך אפילו בשבועה כמו שאומר רבא לקמן בדף יח'. והוי דין מיוחד ואכמ"ל.

ביאור נוסף בדברי הרמב"ם

ואולי אפשר לומר ביאור אחר ברמב"ם. דבאמת מה שתלה הרמב"ם כדברי התנא במשנה באומר אם אוכל ואכל ולא נקט בסתם אומר הרי עלי, הוי בדיקא. וסובר הרמב"ם דבאומרו הרי עלי קרבן אם אוכל ככר זו, הופכת הככר להיות חפצא של מחייב קרבן כלפי אדם זה, דע"י נדרו נתפס בככר חלות נדר מצוה של קרבן. וזה מה שהתחדש במשנה שיכולה הככר להתפס פעמים אך אינה נתפסת בב' איסורים דא"כ יקשה דאחע"א, אלא הכוונה היא שהככר הופכת להיות חפצא של מחייב כלפי האדם. ואולי זוהי כונת הרשב"א במשנתו שכתב "דבאותה אכילה לבד חלו עליו שתי קבלות נזירות... אע"פ שאין שתי שבועות חלות על ככר אחד".

ראיה לכך היא מהרמב"ם בהמשך הלכות נזירות (פ"ג הי"ט) וז"ל "האומר הריני נזיר אם אוכל ככר זו הריני נזיר אם אוכלנה הריני נזיר אם אוכלנה ואכלה הרי זה חייב בנזירות כמנין שאמר. ומונה אחת אחר אחת כ"א מהן שלשים יום".

ולפי הביאור הראשון אינו מובן מדוע הוזקק הרמב"ם לכתוב שמדובר בתולה נזירות באכילת ככר, והרי לא הוי בדוקא כמו שאמרנו לעיל, דבשלמא בהלכות נדרים הרמב"ם בא להסביר כיצד נדר חל על נדר באופן עקרוני, לכך השתמש בלשון התנא אבל הכא בהלכות נזירות היה לו להשמיט ענין זה, שצריך לתלות באכילת ככר, כיוון שלמעשה אינו מעכב. אלא מוכח כמו שאמרנו.

עוד נראה לומר דהרמב"ם אזיל לשיטתו. הרמב"ם סובר שבקבלת נזירות ישנו צד שהוי כמו הקדש של קורבן. כפי שרואים זאת מדבריו בתחילת הלכות נדרים (א, ג) "החטאת והאשם אע"פ שאין באין בנדר ונדבה כמו שיתבאר במקומו אפר לנודר להביא אותם מחמת נדרו שהנדר בנזיר חטאת ואם נטמא מביא אשם", הרמב"ם בא לתרץ שגם חטאת ואשם הם בכלל דבר הנדור¹³, מכך שנזיר מתחייב בהבאתם כאשר מקבל ע"ע נזירות. משמע שבנזירות יש צד שהוי כהקדש.

אם כנים דברינו אלה, אפשר לומר שכך למד הרמב"ם פשט בדברי המשנה. ממה שנקט התנא מקרה של נזירות מגלה שהנדר בתוך נדר שמדובר כאן הוא כעין נזירות דהיינו נדרי הקדש ולכך הביא הרמב"ם דוגמא מקורבן שהוי המקרה היותר פשוט. ואילו התנא שהביא דוגמא מנזירות לרבותא נקטיה. וצ"ע.

¹³ להרחבה עיין בסוגיית דבר הנדור.